

УДК 070:654.197+316.774:654.197

КАМУНІКАТЫЎНА-ПРАГМАТЫЧНАЯ ПАРАДЫГМА ЯК АКТУАЛЬНЫ НАВУКОВЫ НАПРАМАК

Л. Р. Хмель,
*кандыдат філалагічных навук,
старшы выкладчык кафедры
тэлебачання і радыёвяшчання БДУ*

Паступіў у друк 12.09.22.

UDC 070:654.197+316.774:654.197

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC PARADIGM AS ACTUAL SCIENTIFIC FIELD

L. Khmel,
*PhD in Philology, Senior Teacher
of the Department of Television
and Radio Broadcasting, BSU*

Received on 12.09.22.

У артыкуле прыводзіцца дэфініцыя тэрміна «парадыгма» і разглядаюцца актуальныя навуковыя яе напрамкі. Аналізуецца камунікатыўна-прагматычная парадыгма, у межах якой функцыянуюць дзве катэгорыі – камунікацыя і прагматыка. Аўтар вылучае базавыя катэгорыі, якія робяць камунікацыю найбольш эфектыўнай. Прапануецца алгарытм, згодна з якім камунікатары ажыццяўляюць свае маўленчыя ўчынкi.

Ключавыя словы: камунікацыя, прагматыка, парадыгма, камунікатыр, маўленчыя паводзіны, узаемадзеянне, стратэгія.

The article defines the term “paradigm” and considers its actual scientific lines. It analyzes the communicative-pragmatic paradigm in which two categories exist – communication and pragmatics. The author singles out the basic categories which make communication the most effective. The article suggests the algorithm that communicators use when performing their speech behavior.

Keywords: communication, pragmatics, paradigm, communicator, speech behavior, interaction, strategy.

Уводзіны. Паняцце «парадыгмы» ў навуцы стала выкарыстоўвацца толькі ў ХХ ст. Першапачаткова тэрмін можна было знайсці ў значэнні «прыклад» ці «ўзор». Паступова ў еўрапейскім навуковым дыскурсе парадыгма пачынае сустракацца як сінонім слова «сістэма» ці «заканамернасць». У прыватнасці, В. Дзем’яноў звяртае ўвагу на тое, што ўжо з XV ст. «устойліва ўжываецца слова-злучэнне *esempi e paradigmi*, што ў перакладзе значыць “асобныя прыклады і цэлыя парадыгмы”» [1, с. 17].

У рускіх тлумачальных слоўніках Д. Ушакова, У. Даля, Д. Разенталя, Т. Яфрэмавай тэрмін «парадыгма» разглядаецца пераважна з граматычнага боку: як разнастайнасць форм аднаго і таго ж слова. Толькі ў слоўніку С. Ожагава сустракаем альтэрнатыўнае граматычнай дэфініцыі вызначэнне: «парадыгма – 1) кніж. узор, тып, мадэль (у грамадскіх адносінах); 2) сістэма форм зменнага слова (у граматычным значэнні)» [2, с. 492].

У сучасным тлумачальным слоўніку парадыгма разглядаецца: 1) у граматычным сэнсе – як сістэма форм аднаго і таго ж слова; 2) па-за межамі граматычнага сэнсу – а) «ўзор», «прыклад»; б) агульны канцэпт, які прызнаецца большасцю людзей найбольш эфектыўным тлумачэннем складанага працэсу, складаных ідэй ці набору даных; в) філасофская ці тэа-

рэтычная аснова навуковай школы, у якой фармулююцца тэорыі і законы [3].

У свеце актуальных тэндэнцый да між-дысцыплінарнага прымянення тэрмін «парадыгма» набывае мноства новых інтэрпрэтацый. У якасці філасофскага тэрміна «парадыгма» інтэнсіфікавана амерыканскім гісторыкам і філосафам Т. Кунам. Пад навуковай парадыгмай аўтар разумее навуковыя дасягненні, якія даюць даследчыкам пэўную мадэль пастаноўкі праблем і шляхі іх вырашэння на працягу аднаго гістарычнага этапу [4, с. 262]. На яго думку, любая навука развіваецца ў межах канкрэтнай парадыгмы, г. зн. сістэмы поглядаў, што склалася гістарычна. Адну навуковую парадыгму змяняе другая, фармулюючы новую сістэму і новыя падыходы да вывучэння дысцыпліны. Такая фармулёўка тэрміна была падхоплена навукоўцамі і адразу пачала шырока ўжывацца ў розных сферах навукі.

Аднак у лінгвістыцы парадыгмы не характарызуюцца разрывам з папярэдняй навуковай традыцыяй: «новая парадыгма аказваецца развіццём старой, пры гэтым паміж імі захоўваюцца адносіны пераемнасці» [5, с. 20]. Межы парадыгмы з’яўляюцца размытымі і канчаткова не вызначанымі. Даследчык А. Белглазава лічыць, што «такое расплывістае разуменне прыводзіць да значных

разыходжаньняў у вызначэнні і перыядызацыі лінгвістычных парадыгм» [5, с. 21]. У выніку тэрмін «парадыгма» адрозніваецца вельмі шырокім ужываннем і часта сустракаецца ў міждысцыплінарных даследаваннях.

Асноўная частка. Д. Гаўра заўважае, што да парадыгмы звычайна адносяцца тэорыі, канцэпцыі, кірункі, плыні ў навуцы, якія не носяць радыкальнага характару, а толькі пашыраюць яе межы: «канкрэтная парадыгма з'яўляецца сродкам інтэрпрэтацыі сацыяльных, інстытуцыянальных групавых, міжгрупавых з'яў, адносін і працэсаў» [6, с. 14]. Пры гэтым, на думку А. Загнітка, навуковая парадыгма «накіравана на сістэматызацыю, прайграванне і прагназаванне мета- і мента-лінгвістычнай устойлівасці і дынамікі адначасова» [7, с. 4].

На сёння ў лінгвістычнай навуцы найчасцей сустракаюцца тры асноўныя парадыгмы: параўнальна-гістарычная, сістэмна-структурная і антрапацэнтрычная. У сваю чаргу, Ю. Каравулаў дае больш шырокую класіфікацыю, акцэнтуючы ўвагу на гістарычнай, псіхалагічнай, сістэмна-структурнай і сацыяльнай (камунікатыўнай) навуковых парадыгмах [8, с. 14–15]. У сваім даследаванні мы пагаджаемся з класіфікацыяй З. Камаровай, якая абгрунтоўвае існаванне чатырох ключавых макрапарадыгм: параўнальна-гістарычная, парадыгма лінгвістычнага структуралізму, камунікатыўна-прагматычная і кагнітыўна-дыскурсіўная [9, с. 66]. Менавіта камунікатыўна-прагматычная і кагнітыўна-дыскурсіўная парадыгмы не так даўно сталі аб'ектам пільнай навуковай увагі. Гэта тлумачыцца тым, што ў межах традыцыйных падыходаў даследчыкі рабілі акцэнт на вывучэнні моўных сродкаў, іх функцый і значэнняў. У апошнія дзесяцігоддзі прыярытэтным становіцца функцыянальны патэнцыял мовы: вывучаюцца прагматычныя функцыі, мэты і намеры, адзначаецца пашырэнне прагматычнай сферы і актуалізацыя яе як у інтракультурнай, так і ў міжкультурнай камунікацыі.

Мяркуем, што пераход да новай навуковай парадыгмы ў лінгвістыцы на мяжы ХХ–ХІ стст. абумоўлены ўключанасцю ў яе вывучэнне ўсё больш шырокага кола з'яў і звязаны з перадачай і ўспрыманням інфармацыі ў сучасным грамадстве. Аналіз спецыфікі маўлення ў камунікатыўна-прагматычным аспекце абпіраецца на даследаванні маўленчай дзейнасці чалавека, мовы камунікатараў і іх маўленчых інтэнцый. Сярод прац, якія прысвечаны вывучэнню маўленчай сістэмы, нашай

увагі заслугоўваюць тыя, якія фіксуюць сучасны стан маўлення і змены, што адбываюцца ў ім на працягу стагоддзяў. У першую чаргу гэта пытанні, звязаныя як з агульнымі праблемамі маўленчай камунікацыі, так і пытанні тэорыі маўленчых актаў.

Для нас асабліваю цікавасць мае даследаванне З. Камаровай, якая разглядае функцыянальнае прызначэнне камунікатыўна-прагматычнай парадыгмы. Мэтай парадыгмы, на яе думку, з'яўляецца «забеспячэнне стратэгіі і тактыкі анталагічных і функцыянальных уласцівасцей маўленчых адзінак, якія складаюць іх прагматычную каштоўнасць пры розных актах камунікацыі» [9, с. 68].

Камунікатыўна-прагматычная парадыгма ўяўляе сабой сістэму, у якой акцэнтуюцца ўвага на маўленчай дзейнасці камунікатараў у працэсе ўзаемадзеяння ў адзінстве з іх маўленчымі інтэнцыямі і якая арыентавана на дасягненне эфектыўнасці камунікацыі. Так, камунікатыўна-прагматычны падыход у міждысцыплінарных даследаваннях актуалізаваны таксама ў расійскіх (К. Белавусаў, Н. Блазнова, М. Аліфірэнка) і беларускіх (В. Іўчанкаў, В. Самусевіч, А. Кузьмінава) навукоўцаў. У межах гэтага падыходу функцыянуюць дзве катэгорыі – камунікацыя і прагматыка.

Камунікацыя з'яўляецца працэсам стварэння і інтэрпрэтацыі паведамленняў, якія выклікаюць пэўную рэакцыю. У сваю чаргу, В. Казарцава лічыць: «Камунікацыя – гэта адзінства ўзаемага абмену інфармацыяй і ўздзеянне суразмоўцаў адзін на аднаго з улікам адносін паміж імі, установак, намераў, мэтай, усяго таго, што прыводзіць не толькі да рухаў інфармацыі, але і да ўдакладнення і ўзбагачэння тых ведаў і меркаванняў, якімі абменьваюцца людзі» [10, с. 12].

Працэс камунікацыі адбываецца перш за ўсё паміж суб'ектамі – асобамі, якія адпраўляюць і атрымліваюць інфармацыю. Асноўнымі ўдзельнікамі камунікатыўнага працэсу з'яўляецца той, хто ініцыіруе размову, і той, хто на яе адказвае. Камунікатар – агульная назва для ўсіх удзельнікаў размовы незалежна ад іх ролі і поглядаў пры абмеркаванні праблемы, інтэнцыйнай скіраванасці і адносін да суразмоўцы.

Падчас узаемадзеяння фарміруецца камунікатыўнае поле – прастора, у якой адбываецца працэс кадзіравання, перадачы і дэкадзіравання паведамлення. Яно ўключае ў сябе нормы камунікацыі і тэхнічныя абмежаванні, звязаныя з рэалізацыяй узаемадзеяння.

Нормы камунікацыі – гэта правілы захавання паводзін, якіх прытрымліваецца большасць людзей. На думку В. Гулевіч, яны ўключаюць дапушчальнасць абмеркавання пэўных тэм з этычнага боку, выкарыстанне пэўнай лексікі ці граматычных канструкцый, прынятых у грамадстве, прыняты зварот удзельнікаў адзін да аднаго (па імені і імені па бацьку), тып невербальных паводзін (размяшчэнне, паралінгвістычныя асаблівасці) [11, с. 12]. Фарміраванне камунікатыўнага поля вытворчасці адбываецца таксама з улікам базавых катэгорый, якія робяць камунікацыю найбольш эфектыўнай:

а) *камунікатыўная ўстаноўка* – настроенасць на пэўнае разуменне сітуацыі, інтэлектуальная схільнасць, адносіны да людзей і падзей, дзеля якіх індывід уступае ў камунікацыю. Згодна В. Казарцавай, «ўстаноўка – гэта своеасаблівая праграма дзеянняў і паводзін чалавека, гатоўнасць успрымаць з’явы рэчаіснасці і дзейнічаць пэўным чынам» [10, с. 29];

б) *камунікатыўная кампетэнцыя* – уменне камуніцыраваць з улікам камунікатыўных умоў, устаноўак і інтэнцыі. Камунікатыўная некампетэнтнасць, у сваю чаргу, выражаецца ў няведанні або недаацэнцы правіл лінгвапрагматыкі і этычных маўленчых норм. Размова ідзе пра такія парушэнні камунікатыўна-прагматычнай нормы, як нетактоўнасць, навязванне поглядаў, празмерная гаварлівасць, моўная знявага і інш.;

в) *камунікатыўна-прагматычная сітуацыя* – канкрэтная сітуацыя, у якой рэалізуюцца моўныя знакі і забяспечваецца адэкватнае разуменне камунікантамі моўнага значэння выказвання;

г) *вынік камунікацыйнага ўзаемадзеяння*. Вынікам камунікацыі можа стаць камунікатыўны поспех або няўдача – у залежнасці ад таго, наколькі была рэалізавана інтэнцыя адрасанта. Камунікатыўны поспех – дасягненне мэты маўленчага акта, калі паведамленне без перашкод перадаецца адрасантам і адэкватна ўспрымаецца адрасатам. Камунікатыўнай няўдачай завяршаецца сітуацыя, калі параўменне не ўстанаўліваецца.

Эфектыўнасць камунікацыі залежыць ад паспяховага пераадолення *камунікатыўных бар’ераў* – перашкод, якія не дазваляюць камунікатару сфармуляваць правільную думку ці адэкватна ўспрыняць паведамленне. Даследчык В. Гулевіч вылучае пяць тыпаў бар’ераў: тэхнічныя перашкоды, звязаныя са спецыфікай канала камунікацыі, фанетычныя бар’еры камунікатараў, звязаныя

з асаблівасцямі маўлення адрасанта, псіхалагічныя бар’еры – псіха-кагнітыўныя асаблівасці чалавека, якія перашкаджаюць эфектыўнай перадачы паведамлення (эмоцыі, пачуцці, погляды і інш.), сацыяльныя бар’еры падчас узаемадзеяння ўзнікаюць у сувязі з прыналежнасцю камунікатараў да розных сацыяльных груп і ў гэтай сувязі складанасцю параўмення адзін аднаго, семантычныя бар’еры звязаны з розным інтэлектуальным узроўнем адрасанта і адрасата [11, с. 18–20].

Фарміраванне прагматыкі як галіны лінгвістычных даследаванняў пачынаецца з другой паловы мінулага стагоддзя пад уплывам ідэй Ч. Пірса, логіка-філасофскіх тэорый маўленчых актаў Дж. Сёрля, прагматычнай тэорыі значэння П. Грайса. Як адзначае В. Іўчанкаў, сёння «пастулюецца заканамерная цікавасць да функцыянавання вербальных знакаў у маўленні, што з’яўляецца прадметам прагматыкі» [12, с. 264]. Н. Кузьміна вызначае, што «прагматычны эфект – гэта эфект уздзеяння», а значыць прагматыка – комплекс з’яў і фактараў, звязаных з уздзеяннем суб’екта на адрасата пры розных умовах зносін [13, с. 25].

Прагматычны аспект у лінгвістыцы звязаны з адносінамі чалавека да моўных знакаў, з выражэннем яго ўстаноўак, ацэнак, эмоцый, інтэнцыі пры вытворчасці маўленчых дзеянняў у выказваннях і дыскусіях. У дачыненні да мовы прагматыка, аперыруючы шкалай ацэнак, суадносіць функцыянаванне маўленчых учынкаў з пэўнымі прынцыпамі і пастулатамі, якіх павінны прытрымлівацца камунікатары для эфектыўнага дасягнення практычных вынікаў. Прагматычная камунікацыя накіравана перш за ўсё на імпліцытнае і экспліцытнае ўздзеянне на свядомасць і паводзіны адрасата з мэтай дасягнення асабістых інтэнцыі і адваротнай рэакцыі маўленчага партнёра. На думку В. Самусевіч, прагматычны кантэкст таксама ўплывае на ўзровень інтэрпрэтацыі медыяінфармацыі слухачом, падчас якога «адрасат не толькі актыўна інтэрпрэтуе прадстаўлены вербальны і невербальны фрагмент, але і дае ім ацэнку» [14, с. 43].

Увесь моўны матэрыял суразмоўцы надзяляецца прагматычнай функцыяй, так як паспяховы выбар маўленчых сродкаў павышае эфектыўнасць інтэракцыі, палягчае рашэнне камунікатыўнай задачы. Маўленчая інтэнцыя (камунікатыўная мэта) камунікатара ўяўляе сабой камунікатыўны намер удзельніка камунікацыі, згодна з якім ён ажыццяўляе свае маўленчыя паводзіны.

Камунікатыўны поспех мае на ўвазе адпаведнасць рэакцыі адрасата намерам суразмоўцы і захаванне ў працэсе зносін статусна-ролевых пазіцый камунікатараў, а таксама ўзаемную арыентацыю на культурныя каштоўнасці і рэгулятывы, прынятыя ў пэўным асяроддзі. Пры дысгарманічным камунікатыўным выніку назіраецца неадпаведнасць рэакцыі адрасата намерам камунікатара, статусна-ролевы дысбаланс, парушэнне камунікатыўных нормаў. Важным аказваецца пытанне аб варыятыўнасці такога ўздзеяння, г. зн. тыпу маўленчых паводзін, які выбраў адрасант. Ад яго камунікатыўнай мэты і пабудовы маўленчых паводзін залежыць выбар камунікатыўна-прагматычнага тыпу маўлення, як вынік – усёй размовы ў цэлым.

Вывучэнне маўленчых паводзін і звязаных з імі паняццяў адбываецца пераважна ў рэчышчы камунікатыўнай лінгвістыкі і прагматыкі такімі даследчыкамі, як Т. Ларына, Н. Фарманоўская, Т. Чаботнікава, Ю. Прохараў і І. Сцярнін.

У сваю чаргу, Т. Варанцова характарызуе маўленчыя паводзіны ў якасці спецыфічнага «інструмента фарміравання камунікатыўнай прасторы як зоны рэальных і патэнцыяльных кантактаў кожнага з удзельнікаў камунікацыі» [15, с. 566]. На яе думку, камунікацыя накіравана на рэалізацыю ўзаемадзеяння па трох сферах – маўленчай, аксіялагічнай, кагнітыўнай [15, с. 570]. Даследчык фіксуе маўленчую сферу як вобласць непасрэднага кантакту ўдзельнікаў камунікацыі. Маўленчыя паводзіны рэалізуюцца як захаванне або незахаванне этычных канонаў, якія вызначаюць характар маўленчага ўдзелу ў працэсе камунікацыі кожнага з суразмоўцаў. Аксіялагічная сфера – сфера фарміравання сістэмы каштоўнасцей і ацэнак. Маўленчыя паводзіны ў гэтай сферы рэалізуюцца як маўленчае ўздзеянне праз ацэначныя выказванні. Кагнітыўная сфера – сістэма ключавых канцэптаў, важных для канкрэтнага камунікатыўнага акту. Кагнітыўная сфера разглядае маўленчыя паводзіны з пункту гледжання ўспрымання чалавекам навакольнай рэчаіснасці, яго разумення свету. Гэта павінны быць дастаткова абстрактныя намінацыі, якія могуць суадносіцца з максімальнай колькасцю рэферэнтаў.

Маўленчы акт – гэта асноўная адзінка маўленчых паводзін гаворачага для дасягнення пэўнага выніку, выказванне ў яго працэсуальным аспекце. Як слушна зазначае

А. Ланскіх, «план выказвання маўленчага акта складае маўленчы ход – фрагмент рэплікі аднаго камуніканта. Маўленчы ход, у сваю чаргу, прадстаўлены ў выглядзе маўленчых крокаў – функцыянальна і сінтагматычна спалучаных элементарных маўленчых дзеянняў з тыпавай камунікатыўнай інтэнцыяй. Маўленчыя крокі і хады з'яўляюцца вербальна выяўленымі» [16, с. 5].

Даследчык З. Камарова адзначае, што маўленчы акт уяўляе трохузроўневую сістэму, якая складаецца з лакутыўнага акта – непасрэднага выказвання ці фразы чалавека, ілакутыўнага – маўленчага акта ў адносінах да мэты выказвання, пры якім адбываецца ўнясенне пэўнага сэнсу і камунікатыўнага намеру адрасанта і, нарэшце, перлакутыўнага акта, які пераўтварае выказванне ў зброю ўздзеяння на думкі, пачуцці і ўчынкi тэлегладачоў [17, с. 68]. Рэалізуючы маўленчыя дзеянні пры ілакутыўным акце, адрасант надае яму пэўную ілакутыўную моц. Выклікаючы пэўныя змены ў свядомасці адрасата, выказванне дасягае перлакутыўнага эфекту.

У адпаведнасці са сваёй камунікатыўнай інтэнцыяй камунікатары выбіраюць пэўныя камунікатыўна-прагматычныя стратэгіі і тактыкі, у межах якіх здзяйсняюць канвенцыянальныя і неканвенцыянальныя маўленчыя ўчынкi. План зместу маўленчага ўчынку задаецца камунікатыўнай тактыкай, якая перадае лакальную маўленчую інтэнцыю і маніфестуе дадзеныя маўленчы ход. Маўленчыя тактыкі патрэбныя для ўстанаўлення кантакту паміж камунікатарамі. У сваю чаргу яны апісваюць канкрэтныя маўленчыя дзеянні суразмоўцаў на пэўным этапе: а) прыцягненне ўвагі; б) падтрыманне кантакту; в) перакананне маўленчага партнёра; г) правакаванне [10, с. 27]. Варта ў такім выпадку адзначыць, што маўленчая тактыка можа кантраляваць поспех ці няўдачу канкрэтнага маўленчага дзеяння на асобных этапах размовы і карэктываць свае маўленчыя дзеянні з улікам сітуацыі.

Камунікатыўныя тактыкі складаюць камунікатыўную стратэгію, якая вызначае арганізацыю маўленчых паводзін чалавека ў адпаведнасці з мэтамі таго, хто гаворыць, і спецыфічнымі ўмовамі зносін. Даследчыкі вылучаюць два тыпы камунікатыўных стратэгіяў: а) усвядомленую, звязаную пераважна з дасягненнем практычнай мэты, у дыялогах рэгулятыўнага характару (дзе свядомавалявы пачатак пераважае), б) падсвядомую, якая не вызначаецца абдуманым планам

ці задумай. Стратегія, па меркаванні даследчыкаў, уяўляе сабой:

- «кагнітыўны план зносін, праз які кантралюецца аптымальнае рашэнне задач адрасанта» [17, с. 109];
- вектар «звязаны з пошукамі агульнай мовы і выпрацоўкай асноў дыялагічнага супрацоўніцтва: выбар танальнасці зносін, выбар моўнага спосабу прадстаўлення рэальных спраў» [18, с. 73];
- «план, або вектар маўленчых паводзін, якія выяўляюцца ў выбары сістэмы прадуманых адрасантам паэтапных маўленчых дзеянняў; лінію маўленчых паводзін, прынятых на аснове ўсведамлення камунікатыўнай сітуацыі ў цэлым і накіраванай на дасягненне канчатковай камунікатыўнай мэты» [19];
- прынятае рашэнне адрасанта аб паслядоўнасці маўленчых дзеянняў, якія вызначаюць яго маўленчыя паводзіны ў плане выбару аптымальных сродкаў і спосабаў для дасягнення камунікатыўных мэтаў;
- «пашыраную генералізаваную ў дадзеных маўленчых зносінах з боку вядучага ці кожнага ўдзельніка дыялога маўленчую тактыку – як галоўную, дамінуючую і арганізуючую прыватныя маўленчыя тактыкі» [20, с. 450].

ЛІТАРАТУРА

1. Демьянков, В. З. Термин парадигма в родном и чужом ареалах / В. З. Демьянков // Парадигмы научного знания в современной лингвистике : сб. науч. трудов. – 2-е изд., дополненное. – М. : ИНИОН РАН, 2008. – С. 15–39.
2. Ожегов, С. И. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; Российская академия наук. Институт русского языка имени В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
3. Paradigm [Электронный ресурс] // Merriam Webster Dictionary. – Режим доступа: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/paradigm>. – Дата доступа: 01.04.2022.
4. Кун, Т. С. Структура научных революций (1922–1996) / Т. С. Кун; пер. И. З. Налётов. – М. : АСТ, 2015. – 317 с.
5. Белоглазова, Е. В. К вопросу о парадигмах в лингвистике / Е. В. Белоглазова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2008. – № 2. – Ч. 3. – С. 19–22.
6. Гавра, Д. Основы теории коммуникации : учеб. пособ. Стандарт третьего поколения / Д. Гавра. – СПб. : Питер, 2011. – 288 с.
7. Загнитко, А. А. Типологические проявления лингвистических парадигм: классификационные и квалификационные аспекты / А. А. Загнитко // Linguistica brunensia 59, 2011, 1–2. – Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, 2011. – С. 3–16.

Пад маўленчай стратэгіяй мы разумеем сукупнасць тактык, што адпавядаюць намерам гаворачага, садзейнічаюць распалажэнню да сябе суразмоўцы і дазваляюць павысіць эфектыўнасць камунікацыі.

На аснове базавых катэгорый камунікацыі, разгледжаных вышэй, прапануем алгарытм, згодна з якім камунікатары ажыццяўляюць свае маўленчыя ўчынкі: 1) той, хто гаворыць, маючы пэўную камунікатыўную кампетэнцыю, ставіць перад сабой камунікатыўную мэту і прытрымліваецца пэўнай камунікатыўнай устаноўкі, 2) выпрацоўвае пэўныя маўленчыя паводзіны, якія базіруюцца на аснове камунікатыўнай стратэгіі, што складаецца з камунікатыўных тактык, якія, у сваю чаргу, прадстаюць як сукупнасць камунікатыўных намераў і ходоў (актаў), 3) пашырае тым самым свой камунікатыўны вопыт і 4) разлічвае на канкрэтны камунікатыўны поспех у межах камунікатыўна-прагматычнай сітуацыі.

Заклучэнне. Такім чынам, даследаванне ў камунікатыўна-прагматычным ключы прадугледжвае аналіз удзельнікаў маўленчага акту – камунікатараў, іх камунікатыўных інтэнцый і маўленчых паводзін, што ўвасабляюцца ў пэўных стратэгіях і тактыках, а таксама камунікатыўнага поля, у межах якога здзяйсняецца ўзаемадзеянне.

REFERENCES

1. Dem'yankov, V. Z. Termin paradigm v rodnom i chuzhom arealakh / V. Z. Dem'yankov // Paradigmy nauchnogo znaniya v sovremennoy lingvistike : sb. nauch. trudov. – 2-ye izd., dopolnennoye. – M. : INION RAN, 2008. – S. 15–39.
2. Ozhegov, S. I. Tolkovyy slovar' russkogo yazyka : 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazheniy / S. I. Ozhegov, N. YU. Shvedova ; Rossiyskaya akademiya nauk. Institut russkogo yazyka imeni V. V. Vinogradova. – 4-ye izd., dop. – M. : Azbukovnik, 1999. – 944 s.
3. Paradigm [Elektronnyy resurs] // Merriam Webster Dictionary. – Rezhim dostupa: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/paradigm>. – Data dostupa: 01.04.2022.
4. Kun, T. S. Struktura nauchnykh revolyutsiy (1922–1996) / T. S. Kun; per. I. Z. Nalotov. – M. : AST, 2015. – 317 s.
5. Beloglazova, Ye. V. K voprosu o paradigmakh v lingvistike / Ye. V. Beloglazova // Filologicheskiye nauki. Voprosy teorii i praktiki. – Tambov: Gramota, 2008. – № 2. – Ч. 3. – С. 19–22.
6. Gavra, D. Osnovy teorii kommunikatsii : ucheb. posob. Standart tret'yego pokoleniya / D. Gavra. – SPb. : Piter, 2011. – 288 s.
7. Zagnitko, A. A. Tipologicheskiye proyavleniya lingvisticheskikh paradigm: klassifikatsionnyye i kvalifikatsionnyye aspekty / A. A. Zagnitko // Linguistica brunensia 59, 2011, 1–2. – Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA, 2011. – С. 3–16.

8. Караулов, Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – 7-е изд. – М. : Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с.
9. Комарова, З. И. Коммуникативно-прагматическая парадигма в дисциплинарно-методологическом пространстве современной лингвистики / З. И. Комарова // Вестн. Челяб. гос. ун-та. – 2013. – № 1 (292). – С. 66–71.
10. Казарцева, О. М. Культура речевого общения: теория и практика обучения / О. М. Казарцева. – М. : Флинта, Наука, 1998. – 496 с.
11. Гулевич, О. А. Психология коммуникации / О. А. Гулевич. – М. : Московский психолого-социальный институт, 2007. – 384 с.
12. Іўчанкаў, В. Прагматычны і кагнітыўны аспекты вывучэння медыятэксту як дыскурсу / В. Іўчанкаў // Журналістыка-2017: стан, праблемы, перспектывы : матэрыялы 19-й Міжнар. навук.-практ. канф., 16–17 ліст. 2017 г., Мінск ; рэдкал. : С. В. Дубовік і [інш.]. – Вып. 17. – Мінск : ААТ «Паліграфкамбінат імя Я. Коласа», 2017. – С. 264–267.
13. Современный медиатекст: учеб. пособ. / отв. ред. Н. А. Кузьмина. – Омск : Полиграфический центр Татьяна, 2011. – 414 с.
14. Самусевіч, В. М. Прагматыка сучаснага медыятэксту / В. М. Самусевіч // Журн. Беларус. гос. ун-та. Журналистика. Педагогика. – 2017. – № 1. – С. 39–45.
15. Воронцова, Т. А. Речевая агрессия, толерантность, вежливость / Т. А. Воронцова // Язык СМИ и политика (коллективная монография) ; под ред. Г. Я. Солганика. – М. : Издательство Московского университета; Факультет журналистики МГУ имени М. В. Ломоносова, 2012. – С. 569–611.
16. Ланских, А. В. Речевое поведение участников реали-шоу: коммуникативные стратегии и тактики : автореф.... канд. филолог. наук: 10.01.10. / А. В. Ланских ; Екатеринбург, 2008. – 22 с.
17. Иссерс, О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – Омск : Изд-во ОмГУ, 1999. – 284 с.
18. Граудина, Л. К. Культура русской речи / Л. К. Граудина, Е. Н. Ширяев. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – 560 с.
19. Михайлова, О. И. Лингвокультурологические аспекты толерантности [Электронный ресурс] / О. И. Михайлова // elar.urfu.ru. – Режим доступа: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/30862/1/978-5-7996-1406-5.pdf>. – Дата доступа: 05.02.2022.
20. Филиппова, О. А. Обучение эмоциональному речевому воздействию / О. А. Филиппова. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2012. – 144 с.
8. Karaulov, YU. N. Russkiy yazyk i yazykovaya lichnost' / YU. N. Karaulov. – 7-ye izd. – M. : Izdatel'stvo LKI, 2010. – 264 s.
9. Komarova, Z. I. Kommunikativno-pragmaticheskaya paradigma v distsiplinarno-metodologicheskom prostranstve sovremennoy lingvistiki / Z. I. Komarova // Vestn. Chelyab. gos. un-ta. – 2013. – № 1 (292). – S. 66–71.
10. Kazartseva, O. M. Kul'tura rechevogo obshcheniya: teoriya i praktika obucheniya / O. M. Kazartseva. – M. : Flinta, Nauka, 1998. – 496 s.
11. Gulevich, O. A. Psikhologiya kommunikatsii / O. A. Gulevich. – M. : Moskovskiy psilogo-sotsial'nyy institut, 2007. – 384 s.
12. Ivchenkov, V. Prahmatycny i kahnityuny aspiekty vyvucennia miedyiatekstu jak dyskursu / V. Ivchenkov // Zurnalistyka-2017: stan, prabliemy, pierspiektyvy : materyjaly 19-j Miznar. navuk.-prakt. kanf., 16–17 list. 2017 h., Minsk ; redkal. : S. V. Dubovik i [inš.]. – Vyp. 17. – Minsk : AAT «Palihrakambinat imia JA. Kolasa», 2017. – S. 264–267.
13. Sovremennyy mediatekst: ucheb. posob. / otv. red. N. A. Kuz'mina. – Omsk : Poligraficheskiy tsentr Tat'yana, 2011. – 414 s.
14. Samusevich, V. M. Prahmatyka sucasnaha miedyiatekstu / V. M. Samusevich // Zurn. Bielorus. hos. un-ta. Zurnalistika. Piedahohika. – 2017. – № 1. – S. 39–45.
15. Vorontsova, T. A. Rechevaya agressiya, tolerantnost', vzhlivost' / T. A. Vorontsova // YAzyk SMI i politika (kollektivnaya monografiya) ; pod red. G. YA. Solganika. – M. : Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta; Fakul'tet zhurnalistiki MGU imeni M. V. Lomonosova, 2012. – S. 569–611.
16. Lanskiikh, A. V. Rechevoye povedeniye uchastnikov realiti-shou: kommunikativnyye strategii i taktiki : avtoref.... kand. filolog. nauk: 10.01.10. / A. V. Lanskiikh ; Yekaterinburg, 2008. – 22 s.
17. Issers, O. S. Kommunikativnyye strategii i taktiki russkoy rechi / O. S. Issers. – Omsk : Izd-vo OmGU, 1999. – 284 s.
18. Graudina, L. K. Kul'tura russkoy rechi / L. K. Graudina, Ye. N. Shiryayev. – M. : Izdatel'skaya gruppa NORMA-INFRA, 1999. – 560 s.
19. Mikhaylova, O. I. Lingvokul'turologicheskije aspekty tolerantnosti [Elektronnyy resurs] / O. I. Mikhaylova // elar.urfu.ru. – Rezhim dostupa: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/30862/1/978-5-7996-1406-5.pdf>. – Data dostupa: 05.02.2022.
20. Filippova, O. A. Obuchenije emotsional'nomu rechevomu vozdeystviyu / O. A. Filippova. – M. : FLINTA : Nauka, 2012. – 144 s.